

ISSN 2076–1554

Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ВГО Українська академія наук

Гілея
Науковий вісник
збірник наукових праць

- *Історичні науки*
- *Філософські науки*
- *Політичні науки*

Випуск 101 (№ 10)

Київ – 2015

Збірник засновано 2004 року. Вихід з друку – щомісячно**Фахове видання****з філософських, політичних наук затверджено наказом Міністерства освіти і науки України**

№ 747 від 13 липня 2015, з історичних наук постановою президії ВАК України: № 1–05/3 від 14 квітня 2010 р.

Свідцтво про державну реєстрацію (перереєстрацію) друкованого засобу масової інформації: серія КВ № 19946 – 9746 ПР від 31 травня 2013 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 1 від 24 вересня 2015 р.); Президії ВГО Української Академії Наук (протокол № 15–09–24 від 24 вересня 2015 р.)

Збірник входить до міжнародної індексації**Рецензенти:****Панчук М. І.**, д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Степико М. Т., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Онищенко І. Г., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)**Шеф-редактор:****Андрущенко В. П.**,
д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України,
акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)**Головний редактор:****Вашкевич В. М.**,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)**Співредактори:****Акопян В. Г.**,
д-р філос. наук, ст.н.с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Кивлюк О. П., д-р філос. наук, ст.н.с.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Муляр В. І.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Житомир)
Предборська І. М.,
д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)**Відповідальний секретар:****Халамендик В. Б.**,
д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)**Редакційна рада:****Андрущенко В. П.**, д-р філос. наук, проф.,
член – кор. НАН України, акад. НАПН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Євтух В. Б., д-р іст. наук, проф.,
член–кор. НАН України
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Зеленков А. І., д-р філос. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Мирзаханян Р., д-р іст. наук, проф. (Армєнія, Єреван)
Михальченко М. І., д-р філос. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)
Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України
(Україна, Київ)**Редакційна колегія:****З історичних наук:****Войцехівська І. Н.**, д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)
Гончар Б. М., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)**Дробот І. І.**, д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Журба М. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Лазько Г. Г., д-р іст. наук, проф. (Білорусь, Гомель)
Михайлюк В. П., д-р іст. наук, проф. (Україна, Вінниця)
Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Чернега Л. М., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Шановал Ю. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Київ)**З філософських наук:****Абасов А. С.**, д-р філос. наук, проф. (Азербайджан, Баку)
Базалук О. О., д-р філос. наук, проф. (Україна, Київ)
Бех В. П., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Воронкова В. Г., д-р філос. наук, проф. (Україна, Запоріжжя)
Герасимова Е. М., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Гарбар Г. А., д-р філос. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Жадько В. О., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Куцєпал С. В., д-р філос. наук, проф. (Україна, Полтава)
Миколайчак А., д-р хабілітований, проф. (Польща, Познань)
Онїко О. Ф., д-р техн. наук, проф. (Україна, Київ)
Свириденко Д. Б., д-р філос. наук, доц. (Україна, Київ,
НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Тецлав С., д-р філос. наук, проф. (Польща, Бидгощ)
Уваркіна О. В., д-р філос. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Яшанов С. М., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)**З політичних наук:****Андрушишин Б. І.**, д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Балабанов К. В., д-р політ. наук, проф. (Україна, Маріуполь)
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Войналович В. А., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Іванов М. С., д-р політ. наук, проф. (Україна, Миколаїв)
Кізіма С. А., д-р політ. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Крась І., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)
Лапіна С. В., д-р соц. наук, проф. (Білорусь, Мінськ)
Макаренко Л. Л., д-р пед. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Остапенко М. А., д-р політ. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Римаренко С. Ю., д-р політ. наук, проф. (Україна, Київ)
Савельєв В. Л., д-р іст. наук, проф.
(Україна, Київ, НПУ ім. М. П. Драгоманова)
Срогошу Т., д-р хабілітований, проф. (Польща, Ченстохов)**Гілея:** науковий вісник. Збірник наукових праць / Гол. ред. В. М. Вашкевич. – К.: «Видавництво «Гілея», 2015. – Вип. 101 (10). – 536 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем інформаційної цивілізації, що формується. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

и усваиваются ими. Поэтому поддержание достигнутого уровня культурного развития, его дальнейшее совершенствование невозможны без овладения наследием прошлых веков, опытом многих поколений наших предшественников. Эта проблема решается в контексте социализации индивидов путем их привлечения к нормам и ценностям культуры и превращение в полноправных членов общества. В частности, во время политической социализации личностью не только усваивается определенный социальный и политический опыт, культурные традиции, ценности и нормы политической деятельности, но и формируются способности к креативному преобразованию социальных и политических отношений.

Ключевые слова: человек, политика, образование, культура, политическое образование, политическое просвещение.

* * *

УДК 377:372.881.111.1

Малецька І. В.,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри
іноземних мов професійного спілкування, Міжнародний
гуманітарний університет (Україна, Одеса),
mgu@ukr.net

Наочність як засіб покращення викладання ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Висвітлено сутність поняття наочності. Розглянуто особливості використання наочності на заняттях іноземної мови у вузах. Проаналізовано основні види наочності. Вивчено проблеми використання наочності на заняттях іноземної мови. Подані основні рекомендації щодо використання наочності на заняттях іноземної мови. Доведено, що наочність повинна стати фундаментальною основою для побудови освітніх програм, спрямованих на вивчення іноземних мов. Це обґрунтовується насамперед тим, що наочні матеріали збільшують ефективність навчальних програм, допомагають слухачеві засвоїти мову з великим власним осмисленням і сформувати щирий інтерес до мови. Також доведено, що застосування наочного матеріалу активізує психіку студента, прищеплює інтерес до одержуваної інформації, і що дуже важливо – зменшує стомлюваність під час навчання.

Ключові слова: наочність, іноземна мова, мовна компетенція, принцип наочності, лексика, синтаксис, граматики.

За останні кілька років в суспільстві значно зросла роль іноземної мови, особливо, як засобу міжнародного спілкування.

Навчання іноземним мовам – процес вельми специфічний. При цільовій настанові – домогтися практичного оволодіння іноземною мовою – головне полягає у формуванні та подальшому розвитку умінь і навичок користуватися іноземною мовою як засобом спілкування.

У зв'язку із зростаючими вимогами суспільства до навчання англійської та інших іноземних мов з'явилася гостра необхідність пошуку більш ефективних шляхів підвищення якості навчання.

Для успішного навчання педагогу важливо знати не тільки її сутність і внутрішню структуру, але й ті вихідні положення або принципи, якими потрібно керуватися. Вміла реалізація принципів у процесі навчання служить важливою передумовою її дидактичної ефективності. Одним з найбільш важливих з них є принцип наочності навчання.

Деякі методисти вважають, що принцип наочності в навчанні іноземної мови проявляється дуже своєрідно: він знаходить своє вираження, насамперед, в домінуючій ролі слухової, а не зорової наочності. Ми ж у свою чергу вважаємо, що недоцільно говорити про провідну роль тієї чи іншої наочності в процесі навчання іноземної мови. І слухова, і зорова наочність однаково важливі для більш успішного процесу навчання. І якщо вони будуть використовуватися у взаємозв'язку один з одним, то реалізація принципу наочності буде здійснюватися найбільш повно.

Педагогічний принцип наочності навчання вимагає постійного вдосконалення засобів навчання, використання наочних посібників, що відповідають сучасному рівню розвитку науки і техніки. Підвищення якості викладання у вузах тісно пов'язане з корінним вдосконаленням його методики, що, у свою чергу, залежить від застосування викладачем широкого комплексу наочних посібників.

З вищесказаного виходить, що існує проблема використання наочності на заняттях іноземної мови у вузах, що потребує вирішення.

Вивченням і застосуванням методів наочності займалися Жан-Жак Руссо, Песталоць, К. Д. Ушинський, Л. М. Толстой, В. П. Вахтерів та ін. У методичній літературі велика увага приділяється питанням використання наочних засобів при навчанні студентів (роботи М. А. Бантовимі, Г. В. Бельтюкова, А. С. Бджілкі, А. М. Пишкало, Л. Н. Скаткіна та ін.). Н. Л. Менчинська та М. І. Моро вказують на необхідність самостійного оперування засобами наочності студентами вузу. Наочність це один з компонентів цілісної системи навчання, яка може допомогти студентам якісніше засвоїти досліджуваний матеріал на більш високому рівні. Наочно представлений матеріал сприяє розвитку розумових операцій і всієї розумової діяльності студентів, тим самим забезпечується перехід від конкретного до абстрактного в процесі оволодіння знаннями.

Є педагоги, які твердо переконані, що в деяких випадках наочність в принципі марна і, більше того, може бути шкідливою [5, с. 48].

Розвиваючи цю думку, І. П. Сєдих у своєму підручнику для вузів пише: «Не забуваючи про найважливіші педагогічні функції наочності, важливо і пам'ятати про те, що це – зброя титанічної сили, яка при недбалому і невмілому застосуванні може відвести учнів від квінтесенції питання, підмінити сутність яскравою другорядністю і таким чином може стати перешкодою на шляху до якісного прищеплювання знання» [12].

Незважаючи на наявність діаметрально протилежних точок зору на роль наочності, її застосування в навчальному процесі вже тривалий час вивчається фахівцями по дидактиці.

Одним з розробників принципу наочності як найважливішого принципу дидактики був Я. А. Коменський. Він висунув ключову формулу дидактики, засновану на те, що «будь-який об'єкт пізнання, допустимий для сприйняття почуттями людини, можливо передати як що-небудь видиме – до засвоєння за допомогою зору, як що-небудь чутне – для засвоєння за допомогою слуху, запахи – для засвоєння за допомогою нюху, що має смак – для засвоєння за допомогою сприйняття смаку, відчутне – для засвоєння через дотик» [9]. При цьому Я. А. Коменський і вчені, що його підтримали (Д. Ушинський, І. Песталоць та ін.) вважали, що якщо будь-якого роду предмет одночасно можна сприйняти декількома органами почуттів, то це і є найважливіше завдання вчителя [10]. Тому використання наочності в навчальному процесі відіграє таку важливу роль.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Наочність є одним з найбільш популярних і унікальних засобів навчання іноземної мови. У викладанні іноземних мов картинка використовується здавна, причому з найрізноманітнішою методологічною метою.

Свого дидактичного значення наочність не втратила і в наш час. Широко використовуються в сучасній практиці навчання екранні матеріали, що трохи витіснили наочність уроку іноземної мови. Наочність і екранні матеріали не конкурують, а навпаки доповнюють один одного як засоби наочності. Було б правильним говорити, що екранні матеріали заповнили деякі плями навчального процесу до того не обслуговувані наочностю.

Науковцям необхідно дати повну відповідь на питання: чим же обумовлена настільки висока життєздатність наочності як засобу навчання іноземної мови?

Мета статті. Розглянути особливості використання наочності як засобу покращення викладання іноземної мови у вузах та надати рекомендації щодо покращення навчання за допомогою наочності.

Наочність мимоволі активізує пам'ять, мислення і уяву студентів. Використання картинок дозволяє різко скоротити частку рідної промови на уроці іноземної мови. За допомогою картинок можна викликати студентів на висловлення потрібного змісту, використання потрібного мовного матеріалу.

Необхідна картинка легко може бути виготовлена або підібрана з тієї неозорої маси образотворчої продукції, яка випускається і циркулює в сучасному суспільстві [7, с. 83].

У процесі навчання іноземній мові використовуються різні види наочності і, відповідно, різні наочні посібники. Важливе місце займає образотворча наочність, яка має на меті дати відображення реального світу (фотографії, малюнки, картини).

До образотворчих засобів наочності відносять і технічні засоби – навчальні відеофільми, аудіозаписи, радіо і телепередачі. Ці наочні засоби називають аудіовізуальними, що дозволяють використовувати в навчальному процесі звук і зображення.

Наочність проста і надійна у використанні. У викладанні іноземної мови картинка використовується в наступних основних випадках:

- Як засіб семантизації іншомовної лексики та іншомовного спілкування;
- Як засіб нав'язати студентам вживання потрібного мовного матеріалу;
- Як засіб стимулювати студентів на висловлення потрібного змісту.

Будь-яка дія має мати якусь мету. Відносно наочності мету її використання у навчальному процесі можна розбити на три складові:

- ілюстрація вербального матеріалу з використанням коментування дій і без них;
- конкретизація знань мовної логіки;
- забезпечення умов для практичного застосування отриманих мовних знань (тренування усного та писемного мовлення) [2, с. 37].

Крім того, наочність привчає до запам'ятовування єдиного варіанта і формуванню власного уявлення про нього; формує і покращує образне відтворення і відповідно стає для слухачів каталізатором активності їх творчого індивідуального мислення.

У зв'язку з цим нам хотілося б більш детально зупинитися на візуальній наочності, використовуваної в підручниках і навчальних посібниках з іноземної мови. За визнанням більшості вчених і методистів, роль засобів візуальної наочності тут безсумнівно велика і її використання робить позитивний вплив на пізнавальну

активність учнів, мотивує їх до взаємодії і взаємообміну усними та письмовими висловлюваннями [1, с. 100].

Провівши аналіз ряду образотворчих матеріалів, ми виділили допущені деякими авторами «дефекти» до наочного матеріалу, які, як нам видається, необхідно усувати:

- 1) має місце надмірно об'ємний коментар малюнка на рідній мові студента;
- 2) коментарі і переклади наочних посібників містять професійну термінологію, невідповідну рівню студентів;
- 3) візуальні схеми включають в себе велику кількість рамок, відсылки фігур, стрілок;
- 4) однотипність візуального матеріалу: в навчальних посібниках структура образотворчого рішення матеріалу повторюється з уроку в урок;
- 5) використання в наочному посібнику з іноземної мови великої кількості різнокольорових елементів і т.п.

Це, звичайно, лише малий перелік похибок, які зустрічаються на практиці і на які повинен звертати увагу викладач при виборі того чи іншого наочного посібника [3, с. 7].

Не можна не помітити й те, що останнім часом у викладанні іноземних мов досить сильно змінилось ставлення до використання наочності. Значення наочних матеріалів в освітньому процесі стало сприйматися в тісному зв'язку з методичними установками, які розробляються для конкретного типу наочних матеріалів, причому приділяється увага і забезпечення контролю за необхідністю і доцільністю використання конкретного засобу наочності на певній ступені навчального процесу [6].

В даний час йде активний процес інформатизації в області освіти, який передбачає інтенсивне впровадження і застосування нових інформаційних технологій, використання всіх засобів комунікації, які можуть бути корисні у формуванні інтелектуально розвиненої особистості, що добре орієнтується в інформаційному просторі. Стрімке впровадження інформаційних процесів в різні сфери життя вимагає розробки нової моделі системи освіти на основі сучасних інформаційних технологій.

Мова йде про створення умов для розкриття творчого потенціалу студентів, розвитку його здібностей, виховання потреби самовдосконалення і відповідальності. Знання та кваліфікація стають пріоритетними цінностями для людини.

Відповідно і система освіти повинна бути націлена не стільки на засвоєння суми готових знань, скільки на формування інтелектуальних умінь самостійної пізнавальної діяльності. Це інша система освіти в порівнянні з тією, яка була затребувана суспільством раніше. Застосування новітніх засобів інформаційної технології в різних сферах людської діяльності, в тому числі й в освіті, набуває все більшої актуальності. У вітчизняних і зарубіжних виданнях комп'ютеризація навчального процесу розглядається як один з актуальних факторів організації навчання [8].

Основними цілями застосування ІКТ–наочності на уроках іноземної мови є:

- підвищення мотивації до вивчення мови;
- розвиток мовної компетенції;
- вміння розуміти автентичні іншомовні тексти, а також уміння передавати інформацію в зв'язкових аргументованих висловлюваннях;
- збільшення обсягу лінгвістичних знань;

– розширення обсягу знань про соціокультурну специфіку країни досліджуваної мови;

– розвиток здатності і готовності до самостійного вивчення іноземної мови.

Розглянемо основні види лінгводидактичних задач, які можна вирішувати за допомогою ІКТ тобто лінгвометодичні можливості застосування графічних комп'ютерних засобів навчання при оволодінні аспектами мови, формуванні навичок і вмінь у різних видах мовленнєвої діяльності, при навчанні фонетиці.

За допомогою ІКТ часто використовується прийом візуалізації вимови. Мультимедійні можливості дозволяють прослуховувати і продивлятися мову на досліджуваній мові, адаптуючи її у відповідності зі своїм рівнем сприйняття, а регулювання швидкості звучання дозволяє розбивати фрази на окремі слова, паралельно зіставляючи вимову і написання слів. Використання мікрофону і автоматичного контролю вимови дозволяє скорегувати фонетичні навички. Комп'ютер пропонує список слів для перекладу і фонетичного відпрацювання. Можливий запис вимовного слова чи фрази учня з метою контролю, самоконтролю і корекції малюнку.

Використання ІКТ на уроці граматики можливо при вивченні практично будь-якої теми, правильне розташування та колірне оформлення наочності допоможе викладачу правильно побудувати свій урок та зникне необхідність записування матеріалу на дошці.

І за допомогою ІКТ наочності цікавіше можна провести контроль рівня сформованості граматичних навичок на основі тестових програм і надання довідково-інформаційної підтримки [17, с. 40].

Автоматизовані довідники по граматиці, системи виявлення граматичних помилок на морфологічному і синтаксичному рівнях також використовують при своїй роботі наочність.

Також здійснюється за допомогою наочного матеріалу:

– формування рецептивних граматичних навичок читання та аудіювання;

– формування продуктивних граматичних навичок переважно письмової мови;

– контроль рівня сформованості граматичних навичок на основі тестових програм;

– надання довідково-інформаційної підтримки (автоматизовані довідники по граматики, системи виявлення граматичних помилок на морфологічному і синтаксичному рівнях) [11, с. 73].

Наочність також використовують при навчанні лексики: на основі тестових та ігрових комп'ютерних програм з використанням візуальної наочності, розширення пасивного і потенційного словників студентів наданням довідково-інформаційної підтримки автоматичних словників, програм підбору синонімів і антонімів. Вправи для оволодіння лексикою, граматику і синтаксисом формування рецептивних лексичних навичок читання та аудіювання; формування продуктивних лексичних навичок переважно письмової мови, контроль рівня сформованості лексичних навичок на основі тестових та ігрових комп'ютерних програм з використанням візуальної наочності, розширення пасивного і потенційного словників студентів, надання довідково-інформаційної підтримки [4].

Можливі ще й наступні види роботи з наочністю:

– вправи на заповнення пропусків невірної відповіді можливі наступні варіанти розвитку подій: заборона

студенту переходити до наступного завдання або речення; перехід студента до наступного завдання або речення з подальшою їх корекцією, а саме виділення іншим кольором правильної відповіді або вставка знака означає невірну відповідь;

– вправи у вигляді кросворду, де при написанні слова неправильна буква висвічується сірим, а не чорним кольором;

– вправи у вигляді гри на складання речень, під час якої студент наводить курсор на необхідне слово, яке після цього переміщується в складене речення і стає за останнім переміщеним словом;

– вправи у вигляді гри: постріл робиться після аудіювання слова по потрібній дефініції-картинці; постріл робиться після написання слова;

– студенту пропонується співвіднести два списки іноземних слів і встановити пари синонімів чи антонімів;

– учню пропонується список іноземних слів і перелік дефініцій цих слів. Від учня потрібно з'єднати кожне слово з відповідної йому дефініцією-картинкою;

– вправи про знаходження помилки, яку пропонується виправити на те чи інше слово відповідно до даної ситуації [2].

При навчанні читання використовують також засоби наочності: ІКТ дозволяє вдосконалення навичок техніки читання за рахунок застосування таких прийомів, як варіювання поля сприйняття і темпу, зміна розташування тексту і т.д., закріплення рецептивних лексичних та граматичних навичок читання, оволодіння вміннями вилучення з тексту смислової інформації різних видів, навчання різним видам аналізу тексту, формування вміння самостійного подолання мовних труднощів, надання довідково-інформаційної підтримки шляхом надання мовної або екстралінгвістичної інформації за рахунок використання автоматичних словників, електронних енциклопедій [19].

Також одним з новітніх напрямків останнім часом є використання інтерактивних технологій у процесі навчання.

Поява інтерактивних дощок у вузах уможливило впровадження даних технологій на практичних заняттях.

Розглянемо детальніше використання інтерактивних технологій в процесі навчання у вузах.

Ми вважаємо, що використання інтерактивної дошки значно допомагає підвищити ефективність навчання, так як надає величезні можливості використання наочної подачі матеріалу, швидкого пошуку додаткової інформації, прямого виходу в Інтернет, творчого підходу до проведення занять іноземної мови в вузах.

Працюючи з інтерактивною дошкою студенти можуть одночасно бачити, чути, вимовляти та писати, що сприяє найкращому засвоєнню пропонованого викладачем матеріалу. Пересування по екрану дошки граматичних структур, слів, картинок, виділення, уточнення, додавання додаткової інформації за допомогою електронних маркерів, використання звукових роликів, можливість запису фрагмента уроку і т.п. приносить величезне задоволення студентів різних курсів, що підвищує їх мотивацію до вивчення іноземної мови та ефективність навчального процесу [15, с. 72].

Завдання модернізації освіти не можуть бути вирішені без оптимального впровадження наочних інформаційних технологій в усі її сфери.

Використання інформаційних технологій дає поштовх розвитку нових форм і змісту традиційних видів діяльності студентів, що веде до їх здійснення на більш високому рівні. Правильно організована робота студентів з комп'ютером може сприяти зокрема зростанню їх пізнавального і комунікативного інтересу, що в свою чергу буде сприяти активізації та розширенню можливостей самостійної роботи студентів по оволодінню іноземною мовою, як на заняттях, так і в позаурочний час [1, с. 100].

Висновки і пропозиції. Наочні посібники використовуються на всіх етапах процесу навчання: при поясненні нового матеріалу, при закріпленні знань, формуванні умінь і навичок, при виконанні домашніх завдань, при перевірці засвоєння навчального матеріалу.

Ступінь використання наочності і її характер різні на різних ступенях навчання. Найбільш повно використовується вона на початкових етапах, де досить широко застосовується індуктивний шлях придбання знань. На середніх і просунутих етапах навчання наочність поєднується з теоретичними положеннями, які викладаються викладачем або формулюються в підручнику і грають роль вихідного початку в навчанні [5, с. 84].

Але численні дослідження свідчать про те, що принцип наочності може мати не тільки позитивне, але і негативне значення. Надмірне захоплення наочністю і неправильне її використання ускладнює формування понять, так як відвертає увагу студентів від істотних ознак спостережуваних предметів або явищ і підсилює другорядні за сутністю, але іноді більш помітні за зовнішнім виглядом ознаки, призводить до помилкових узагальнень і висновків. Далеко не завжди точно відтворення предметів, про які говорить на занятті викладач, сприяє розумінню і засвоєнню матеріалу [13].

Підкреслюючи значення наочності в навчанні, не можна випускати з уваги, що одночасно в студентів треба розвивати не тільки наочно-образне, а й абстрактно-логічне мислення, тому також не рекомендується надмірно захоплюватися застосуванням наочних посібників.

Таким чином, як відсутність в навчальному процесі зовнішніх засобів наочності не завжди говорить про порушення принципу наочності, так і наявність наочних засобів не завжди означає реалізацію принципу наочності.

В цілому ж, наочність допомагає студентам засвоювати мовний матеріал більш осмислено і з великим інтересом. Крім того, наочність мобілізує психічну активність студентів, викликає інтерес до занять іноземною мовою, розширює обсяг засвоєного матеріалу, знижує стомлення, тренує творчу уяву, мобілізує волю, полегшує весь процес вивчення іноземної мови [16, с. 73].

Сьогоднішній викладач іноземної мови повинен ставити перед собою завдання здійснити обґрунтоване застосування наочної форми, тобто знайти відповідні способи вносити її в процес навчання.

При аналізі можливих способів використання наочних посібників вчитель неминуче (хоча іноді й несвідомо) виробляє їх порівняльну оцінку. Можна виділити цілий ряд характеристик, які при цьому «зважуються»:

– пропонувані матеріал повинен служити ключовим джерелом і основою отримання спеціальних лінгвістичних знань;

– наочний посібник виступає засобом передачі знань, яке б забезпечувало оптимальне сприйняття навчального матеріалу і його фіксацію в пам'яті студента;

– наочний матеріал утворює фундамент для розвитку творчих образних процесів;

– наочний посібник включає в себе інтелектуальні ключі-рішення для розуміння «душі» конкретної іноземної мови;

– наочний посібник виступає засобом для поліпшення пам'яті студента шляхом деякого впливу на відчуття і враження студента;

– у навчальному наочному посібнику важливим є можливість відповідності особливостям розумової діяльності студента – сприйняття об'ємних форм, різних кольорів, звукових категорій і відчуттів в цілому;

– наочний матеріал сприяє закладки грамотності в письмовій та усній мові [14, с. 32].

Деякі викладачі застосовують наочний матеріал в освітньому процесі, слідуючи рекомендаціям районних методистів, авторів книги для вчителя і т.д. У цьому випадку використання наочного матеріалу перетворюється на порожню формальність і не несе на собі тих позитивних якостей, які спочатку були в ньому закладені.

Наскільки нам відомо, про те, які існують способи подачі наочного матеріалу і як саме можна оцінити їх ефективність, практично не досліджувалося. Як ми вже сказали, в підручниках існує великий розкид у виборі образотворчого рішення. Проте до цих пір ніхто не ставив питання про те, чи має значення яка саме обирається манера малювання [18, с. 74].

Оскільки зазвичай підручник витриманий в одній художньо-образотворчій манері, можна досліджувати ефективність тієї чи іншої манери, виходячи з ефективності використання підручника в цілому. Це завдання представляється нам, безумовно, цікавим, і буде розглянуто в майбутньому.

Хочемо надати певні рекомендації щодо використання наочності на заняттях іноземної мови у вузах:

1. Не можна використовувати наочні посібники лише для того, щоб наповнити уроки наочністю.

2. Щоразу при використанні будь-яких наочних матеріалів педагог повинен чітко сформулювати мету і методи їх використання, а також уточнити можливі побічні негативні моменти.

3. Необхідно враховувати перераховані вище недоліки і не допускати в посібнику надмірно об'ємного коментаря рідною мовою учня, особливо складної термінології, заплутаних схем візуалізації.

4. Застосовуючи наочний матеріал, педагог зобов'язаний врахувати вікові та індивідуальні якості слухачів (студентів).

На думку автора, наочність повинна стати фундаментальною основою для побудови освітніх програм, спрямованих на вивчення іноземних мов. Це обґрунтовується, перш за все, тим, що наочні матеріали збільшують ефективність навчальних програм, допомагають слухачеві засвоїти мову з великим власним осмисленням і сформувати неглибокий інтерес до мови.

Застосування наочного матеріалу, безумовно, мобілізує активність психіки студента, прищеплює інтерес до одержуваної інформації, розширює коло сприйняття інформації, зменшує стомлюваність і в цілому полегшує весь процес навчання.

Список використаних джерел

1. Алексеева И. В. Ситуативные картинки на уроках английского языка / И. В. Алексеева // Иностранные языки в школе. – 2001. – №6. – С.29–31.

2. Беляев Б. В. Очерки по психологии обучения иностранного языка / Б. В. Беляев. – М.: Просвещение, 2005. – 214 с.
3. Бим И. Л. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам / И. Л. Бим // Иностранные языки в школе. – 2001. – №4. – С.5–7.
4. Гальскова Н. Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика: учеб. пособие для студ. / Н. Д. Гальскова, Н. И. Гез. – М.: Изд. центр «Академия», 2014. – 532 с.
5. Гуружапов В. А. Экспертиза учебного процесса развивающего обучения в системе Д. Б. Эльконина – В. В. Давыдова / В. А. Гуружапов. – М.: Центр «Развивающее образование», 2000. – 391 с.
6. Данилина А. Возможности активизации учебного процесса на уроках английского языка (На материале зарубежных пособий) / А. Данилина // Иностранные языки в школе. – 1990. – №5. – С.64–68.
7. Зимняя И. А. Психологические аспекты обучения говорению на иностранном языке / И. А. Зимняя. – М.: Просвещение, 2005. – 324 с.
8. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – М.: Логос, 2000. – 384 с.
9. Чель И. Д. Антология гуманной педагогики / Я. А. Коменский. – М.: Изд. дом Шалвы Амонашвили, 1996. – 593 с.
10. Константинов Н. А. История педагогики / Н. А. Константинов, Е. Н. Медынский, М. Ф. Шабаяева. – М.: Просвещение, 2012. – 426 с.
11. Мильруд Р. П. Современные концептуальные принципы коммуникативного обучения иностранным языкам / Р. П. Мильруд, И. П. Максимова // Иностранные языки в школе. – 2000. – №5. – С.17–22.
12. Седых И. П. Педагогика: технологии и техники обучения. Учебник для вузов / И. П. Седых. – Изд. 2-ое, испр., доп. – Саратов, 2008. – 420 с.
13. Леонтьев А. А. Язык и речевая деятельность в общей и педагогической психологии / А. А. Леонтьев // Избранные психологические труды. – М.: Московский психолого-социальный ин-т; Воронеж: Изд. «МОТЭК», 2001. – 448 с.
14. Рогова Г. В. Методика обучения английскому языку: пособие для учителей и студентов пед. вузов / Г. В. Рогова, И. Н. Верещагина. – 3-е изд. – М.: Просвещение, 2000. – 232 с.
15. Рогова Г. В. Методика обучения иностранным языкам в средней школе / Г. В. Рогова, Ф. М. Рабинович, Т. Е. Сахарова. – М.: Просвещение, 2009. – 278 с.
16. Пидкасистый П. И. Педагогика. Характеристика принципов обучения / П. И. Пидкасистый. – М.: Просвещение, 2005. – 367 с.
17. Полат Е. С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. С. Полат. – М.: Академия, 2005. – 462 с.
18. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998.
19. Фридман А. М. Наглядность и моделирование в обучении / А. М. Фридман. – М.: Знание, 2004. – 380 с.
11. Mil'rud R. P. Sovremennye konceptual'nye principy kommunikativnogo obucheniya inostrannym yazykam / R. P. Mil'rud, I. R. Maksimova // Inostrannye yazyki v shkole. – 2000. – №5. – S.17–22.
12. Sedyh I. P. Pedagogika: tehnologii i tehniki obucheniya. Uchebnik dlya vuzov / I. P. Sedyh. – Izd. 2-oe, ispr., dop. – Saratov, 2008. – 420 s.
13. Leont'ev A. A. Yazyk i rechevaya deyatel'nost' v obschej i pedagogicheskoj psihologii / A. A. Leont'ev // Izbrannye psihologicheskie trudy. – M.: Moskovskij psihologo-social'nyj in-t; Voronezh: Izd. «MOT'EK», 2001. – 448 s.
14. Rogova G. V. Metodika obucheniya anglijskomu yazyku : posobie dlya uchitelej i studentov ped. vuzov / G. V. Rogova, I. N. Vereschagina. – 3-e izd. – M.: Prosveschenie, 2000. – 232 s.
15. Rogova G. V. Metodika obucheniya inostrannym yazykam v srednej shkole / G. V. Rogova, F. M. Rabinovich, T. E. Saharova. – M.: Prosveschenie, 2009. – 278 s.
16. Pidkastyj P. I. Pedagogika. Charakteristika principov obucheniya / P. I. Pidkastyj. – M.: Prosveschenie, 2005. – 367 s.
17. Polat E. S. Novye pedagogicheskie i informacionnye tehnologii v sisteme obrazovaniya / E. S. Polat. – M.: Akademiya, 2005. – 462 s.
18. Selevko G. K. Sovremennye obrazovatel'nye tehnologii / G. K. Selevko. – M.: Narodnoe obrazovanie, 1998.
19. Fridman A. M. Naglyadnost' i modelirovanie v obuchenii / A. M. Fridman. – M.: Znanie, 2004. – 380 s.

Malecka I. V., PhD Pedagogical Science, Associate Professor of Department of Foreign Languages for Professional Communication, International Humanitarian University (Ukraine, Odesa), mgu@ukr.net

Visibility as a means of improving foreign language teaching

Deals with the essence of the concept of visibility. The features using visual aids in the classroom foreign language in high schools. The basic types of visual aids. Studied the problems of using visual aids in the classroom foreign language. The basic recommendations for the use of visual aids in the classroom foreign language in high schools. It is proved that the visibility should be the fundamental basis for the construction of educational programs that focus on the study of foreign languages. This is justified primarily by the fact that the visual materials enhance the effectiveness of training programs help students more deeply and intelligently learn the language, to form a genuine interest in the language. It is also proved that the use of visual material and activates the mind of the student, instills interest in the information, coordinate student receives. And very importantly, visibility reduces fatigue during training.

Keywords: visibility, foreign language, language competence, the principle of clarity, vocabulary, syntax, grammar.

Малецька І. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іностраних мов професійного спілкування, Міжнародний гуманітарний університет (Україна, Одеса), mgu@ukr.net

Наглядность как средство улучшения преподавания иностранного языка

Освещена сущность наглядности понятия наглядности. Рассмотрены особенности использования наглядности на занятиях иностранного языка в вузах. Проанализированы основные виды наглядности. Изучены проблемы использования наглядности на занятиях иностранного языка. Представлены основные рекомендации по использованию наглядности на занятиях иностранного языка в вузах. Доказано, что наглядность должна стать фундаментальной основой для построения образовательных программ, направленных на изучение иностранных языков. Это обосновывается, прежде всего, тем, что наглядные материалы увеличивают эффективность учебных программ, помогают слушателю освоить язык с большим собственным осмыслением и сформировать неподдельный интерес к языку. Также доказано, что применение наглядного материала активизирует и психику студента, привлекает интерес к получаемой информации, и что очень важно – уменьшает утомляемость во время обучения.

Ключевые слова: наглядность, иностранный язык, языковая компетенция, принцип наглядности, лексика, синтаксис, грамматика.

* * *

References

1. Alekseeva I. V. Situativnye kartinki na urokah anglijskogo yazyka / I. V. Alekseeva // Inostrannye yazyki v shkole. – 2001. – №6. – S.29–31.
2. Belyaev B. V. Oчерki po psihologii obucheniya inostrannogo yazyka / B. V. Belyaev. – М.: Prosveshenie, 2005. – 214 s.
3. Bim I. L. Nekotorye aktual'nye problemy sovremennogo obucheniya inostrannym yazykam / I. L. Bim // Inostrannye yazyki v shkole. – 2001. – №4. – S.5–7.
4. Gal'skova N. D. Teoriya obucheniya inostrannym yazykam: Lingvodidaktika i metodika: ucheb. posobie dlya stud. / N. D. Gal'skova, N. I. Gez. – М.: Изд. центр «Академия», 2014. – 532 с.
5. Guruzhapov V. A. Ekspertiza uchebnogo processa razvivayushego obucheniya v sisteme D. B. El'konina – V. V. Davydova / V. A. Guruzhapov. – М.: Centr «Razvivayushee obrazovanie», 2000. – 391 s.
6. Danilina A. Vozmozhnosti aktivizacii uchebnogo processa na urokah anglijskogo yazyka (Na materiale zarubezhnyh posobij) / A. Danilina // Inostrannye yazyki v shkole. – 1990. – №5. – S.64–68.
7. Zimnyaya I. A. Psihologicheskie aspekty obucheniya govoreniju na inostrannom yazyke / I. A. Zimnyaya. – М.: Prosveschenie, 2005. – 324 s.
8. Zimnyaya I. A. Pedagogicheskaya psihologiya / I. A. Zimnyaya. – М.: Logos, 2000. – 384 s.
9. Chechel' I. D. Antologiya gumannoj pedagogiki / Ya. A. Komenskij. – М.: Изд. дом Шалвы Амонашвили, 1996. – 593 с.
10. Konstantinov N. A. Istoriya pedagogiki / N. A. Konstantinov, E. N. Medynskij, M. F. Shabaeva. – М.: Prosveschenie, 2012. – 426 с.

ЗМІСТ

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Коваль А. П. Політична криза в Римі 56–52 рр. до Р.Х. та одноосібне консульство Гнея Помпея Великого	7
Кривошея Ір. І. Інформативні можливості реєстру позики до військового скарбу 1743 р. для вивчення історії неурядової старшини Гетьманщини	10
Чубіна Т. Д. Олександр Потоцький: погляд крізь призму століть	14
Шкільнюк Н. М. Миський простір Волинської губернії у XIX ст.	18
Коник О. О. Таврійський палац. В кулуарах Державної думи (1906–1907 рр.)	22
Федорик Ю. В. Освіта православного духовенства Холмсько–Варшавської єпархії (1875–1905 рр.)	25
Кудінов І. О. Соціально–економічні процеси на Донбасі в першій половині 1920 року	29
Галицька–Дідух Т. В. Східногалицька проблема як об'єкт міжнародної політики (січень – серпень 1920 р.)	33
Адамська І. Г. Радянська політика щодо фармацевтичного забезпечення населення УСРР в 1920–х рр.	43
Лісова К. С. Центри дослідження історії державності України в еміграції (1920–1945 рр.)	48
Розовик О. Д. Організація санітарно–медичних служб для переселенців в УСРР у 1920–1930–х роках	51
Шульга В. П. Ключові професійні заходи з питань сільськогосподарської дослідної справи в Україні (перша половина 20-х рр. XX ст.)	54
Ніколаєва Н. Б. Циркуляр ГПУ УСРР 1926 р. «Про український сепаратизм» і його вплив на подальшу роботу більшовицьких каральних органів в Україні	58
Піддубний І. А. Ліга націонал–християнського захисту у боротьбі за парламентські місця та владу (1926–1933 рр.)	62
Пуйда Р. Б. Методологічні засади формування Українського національно–демократичного об'єднання в другій половині 1930–х років	67
Концур–Карабінович Н. М. Феномен Кардинала Йосифа Сліпого	69
Ленартович О. Ю. Діяльність А. Мельника та ОУН(м) в роки Другої світової війни	72
Полуда В. А. Механізм використання праці військовополонених у рейхскомісаріаті «Україна» та в зоні військової окупації	76
Татарко І. І. Соціально–економічний та культурно–освітній розвиток болгарського населення Ізмаїльської області УРСР ТА півдня МРСР в 1944–1954 рр.	80
Клубук В. В. Бавовносіяння в контексті розвитку зрошувального землеробства на півдні України в 1930–1950–х рр.	84
Левченко І. М. Діяльність членів природничих і медичних товариств у реформуванні шкільної та вузівської освіти	89
Лаврут О. О. Якість знань учнів Української РСР у другій половині 1940–х – початку 1950–х років	93
Лук'яненко О. В. «Мій характер не підходить для вчителювання»: професійне покликання студентів педагогічних вишів УРСР доби «відлиги» (Ч. 3).	97
Гуменюк Т. І. Функціонування історичної науки в умовах радянського режиму (західні області УРСР)	100
Бей Р. В. Соціально–економічні передумови розвитку наукової думки з механізації виробничих процесів у тваринництві УРСР в другій половині 60–х – 80–ті роки XX ст.	105
Дем'янчук В. А. Державотворча праця Івана Геля у Львівській обласній раді першого демократичного скликання (1990–1991 рр.)	108
Назарчук О. М. Міжнародна діяльність соціал–демократичних партій України в 90–х рр. XX ст.	111
Бобровнік Ю. В. Законодавче регулювання структури органів місцевого самоврядування в місті Києві в період 1990–2010 рр.: історичний аспект	117
Касьянова М. М. Формування міграційного законодавства щодо українських трудових мігрантів у кінці XX – початку XXI ст.	120
Кліш А. Б. Суспільно–політична діяльність вищого греко–католицького духовенства на початку XX ст.	125
Мельничук О. В. Українсько–німецькі кінематографічні зв'язки на сучасному етапі	130
Кузьма Т. М. Музеї Берліну як агенти соціальної пам'яті	134
Донська М. Д. Кульський Леонід Адольфович – відомий вчений в галузі очистки промислових, природних і стічних вод	139
Срібна М. А. Колекція матеріалів зі спортивних досягнень України у збірці Національного музею історії України	143
Семененко М. Г. Вплив хімічних препаратів, які використовувалися в сільському господарстві УРСР, на жіноче здоров'я	146
Хвіст В. О. Деякі аспекти розвитку української демографічної науки у XX ст.	150
Чепурда Г. М. Історичні передумови впровадження лісонасадження в Україні відповідно до «Великого плану перетворення природи»	153
Детярвов С. І. Внесок вчених–джерелознавців в інтерпретацію носіїв історичної пам'яті: історіографічна розвідка	156
Арасланова С. Історичні церкви в Університеті Святого Володимира (кінець XIX – початок XX): історіографія проблеми	162
Більченко І. В. Науково–дослідна діяльність М. І. Сікорського: історіографічний аспект (1970–ті рр. – початок XXI ст.)	166
Годлевська В. Ю. Економічний розвиток Іспанії в умовах утвердження демократичного режиму (1982–1996 рр.): історіографічний огляд іспанської науки	170
Карпусь Д. О. Джерельна база дослідження київської школи економічної історії М. В. Довнар–Запольського	174
Клер І. Г. Діяльність Старої Київської громади. Історіографічний огляд проблеми у працях сучасних дослідників	178
Лисий І. О. Теоретичні основи туристичної оцінки об'єктів фортифікаційного будівництва: історіографія проблеми	182
Петрик М. О. Меморіальні музеї Слобідської України: історіографічний та джерелознавчий аспекти	187
Павлик О. В. Археологічні дослідження Ф. Р. Штейнгеля, як спосіб поповнення фондів Городоцького музею (за матеріалами часопису «Археологічний літопис Південної Росії»)	190
Кривошея І. І., Якименко Л. М. Політика Володимира Путіна в оцінці Зб. Бжезинського	193
Мамедова Г. Російська експансія в прибережну частину Ширвана і її наслідки (Російська експансія в прибережну частину Ширвана та її наслідки)	197
Мочалов Є. А. Діяльність Джин Кірпатрік на посаді представника США в ООН (1981–1985 рр.)	202
Халилзаде А. Масове істреблення лезгинців в Кубинском уезде Азербайджана в 1918 году (Масове винищення лезгинів в Кубинському повіті Азербайджану в 1918 році)	205
Шахла Таиркызы. Становление, формирование и развитие научных изданий в Азербайджане (на основе анализа научных изданий – «Доклады НАНА» и «Известия НАНА») (Становлення, формування і розвиток наукових видань в Азербайджані (на основі аналізу наукових видань – «Доповіді НАНА» і «Известия НАНА»)	208
Буглай Н. М. Зовнішня політика Польщі в контексті польсько–литовських відносин 1995–2005 рр.	212

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Коробкіна Т. В., Родічева І. С. Два аспекти теорії особистості у філософії К. Г. Юнга	217
Гейко С. М., Алмаши О. І. Проблематизація нігілізму у філософії Ф. Ніцше	219
Ковалець М. С. Принцип необхідності контингентності в філософії Квентина Мейясу (Принцип необхідності контингентності у філософії Квентина Мейясу)	222
Ковальчук Ю. В. Сьорен К'єркегор як віртуоз філософії любові	225
Кульченко В. П., Кудін Б. О. Проблеми вивчення та розуміння історії у філософії Х. Уайта	228
Павлова Т. С. Філософські підстави розділення права на види у концепції Л. Петражицького	231
Прокопенко В. В. Філософія і риторика в школі Ісократ (Філософія та риторика в школі Ісократ)	234
Приймак Д. Й. Соціологічна рецепція парадигми обміну місць у британській школі (З. Бауман)	236
Заєць О. М. Національне буття, ідентифікація та Реальне	240
Комаха Л. Г. Верифікація істинних висловлювань: логіка, критерії, аргументи	244
Теліженко Л. В. До–класична модель цілісності людини: постнекласичний погляд	247

Шевченко М. О. Новий підхід до проблеми прогнозування розвитку індустрії хай-тек	252
Блоза Л. М. Революція сенсорних технологій та їх вплив на преображення людської природи	255
Бензюк О. О. Герменевтика як метод «відкритої інтерпретації»: до постановки проблеми	259
Загороднюк В. В. До герменевтики емпіричної філософії	263
Гудима І. П. Чудо як символічний образ божественного буття	267
Міняйло В. С. Філософські аспекти моделювання та прогнозування розвитку кіберпростору як нової соціальної реальності	270
Данилюк О. В. Консервативний та прогресивний погляди на медіатизацію протестантизму	272
Капітоненко О. М. Мода тоталітаризму та посттоталітаризму як соціокультурний феномен	277
Найіуєва R. A. Information war (Інформаційні війни)	281
Ігнатко В. С. Безмежність «життєвого простору» людини епохи інформаційної революції	283
Богданова Н. Г. Світоглядний аспект культури життєтворчості особистості	287
Колесник І. М. Взаємозв'язок буддистської філософії та медитативних методик як фундамент для практичного філософування	290
Коломієць А. Є. Специфіка морального конфлікту в політичній діяльності. Проблема «брудних рук»	293
Харченко Ю. В. Комунікація у сфері політичного	297 ¹⁻⁴
Михальчук А. О. Проблема криптографії: семіотичний аспект	298
Попович М. Д. Комунікативний ресурс людської свободи за умов глобалізаційних викликів	300
Сасенко О. Г. Сучасні комунікативні ресурси соціокультурної взаємодії в Інтернет – засобах масової інформації	304
Вергун Д. В. Феномен лідерства в контексті соціально-філософського дослідження	308
Селевко В. Б. Проблема щастя й регламентація повсякденності в соціальних утопіях тоталітарного типу	312
Синиця А. С. Мовні вирази і смисли в контексті проблематики філософії штучного інтелекту	317
Стяно О. О. Моральніска детермінанта самоідентифікації особистості	320
Пархоменко И. И. Производство и распространение политических текстов как формы «экономики культуры» (Виробництво та розповсюдження політичних текстів як форми «економіки культури»)	323
Попова І. В. Сутність та напрямки інформаційного забезпечення формування екологічної свідомості суспільства	327
Супрун А. Г., Скулімовська А. В. Творча діяльність як основний елемент інноваційного розвитку	332
Качур К. Л. Філософсько-антропологічний аналіз еволюції та сучасного стану сім'ї	335
Супрунчук О. П. Простір сучасного художнього музею	338
Бондаренко О. О. Оптика зла в літературному тексті	342
Войдило Я. Специфіка підготовки інженерних кадрів: компаративний аналіз українсько-польського досвіду	345
Савицька І. М., Крук О. Л. Вплив афонської спадщини на духовне життя Русі – України: філософсько-релігійнознавчий аспект	350
Остачук І. Б. «Екстраординарна форма» латинської Меси в культурно-релігійній ідентичності	352
Лещенко А. М. Коеволюційність сакрального мистецтва	356
Нивня А. А. Ігрова сутність сучасного ритуалу (Ігрова сутність сучасного ритуалу)	359
Кивлюк О.П. Соціокультурний феномен сучасної освіти і науки	362
Терещицький С. О. Освіта та зв'язок культур в контексті глобалізаційних змін освітнього ландшафту	365
Бурлука О. В. Самоосвіта особистості як необхідний компонент сучасного освітнього процесу	369
Бойко А. І. Проблема якості освіти в соціально-філософському контексті	372
Старовойт О. В. Освіта як індикатор і збудник локалізації інноваційної культури в економічно-виробничій сфері життєдіяльності	376
Ганаба С. О. Свобода освіти як середовище творчості	380
Бережа В. О. Поняття політичної освіти і просвітництва в сучасному філософсько-політологічному дискурсі	383
Малецька І. В. Наочність як засіб покращення викладання іноземної мови	389
Олінік В. В. Демонологічні образи в рефлексії інтуїтивного пізнання усної народної творчості українців Закарпаття	394
Дмитруха А. В. Особливості та перспективи розвитку системи дошкільної освіти України у сучасних соціокультурних контекстах	397
Страшко І. В. Блогосфера як новий простір соціокультурної комунікації у сфері мовної освіти	400
Тарабасова Л. Г. Специфіка організації життєдіяльності дитини у світовій освітній практиці	404
Боднар В. Б. Трансформації релігійного життя євангельських церков (ЄХБ, АСД та ХВЕП) в Чернівецькій області в умовах радянської політики атеїзації суспільства (1944–1985 рр.)	407

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Смола Л. Є. Інформаційна війна як складник політичної комунікації	411
Балацька О. Б. Роль насилля у функціонуванні політичної системи суспільства	414
Воробієва Т. Л. Рушійні сили виникнення політичних протестів	419
Дзюбенко Ю. М. Основні загрози демократичним змінам у сучасних умовах	424
Марчук В. П. Еволюція розуміння концепту «міжнародний порядок» епістемологічними спільнотами	427
Шиманова О. В. Ефективність комунікативних стратегій в політиці	432
Григор О. Досвід політичних консенсусів ХХ століття	435
Кацуба М. О. Вплив художнього кіно на процес політичної соціалізації особистості	439
Король А. «Міжнародна інформаційна політика»: до методології визначення поняття	442
Липчук О. І. Місце і роль територіальної громади в системі місцевого самоврядування	445
Штука І. А. Трансформація політичної еліти сучасної України	447
Арабаджиев Д. Ю. Фокус-групові політичні дослідження як метод громадського моніторингу виборів в Україні: досвід застосування	453
Вонсович О. С. Перспективи розвитку відносин України з НАТО	456
Радько П. Г. Політична корупція в Україні – загроза її державному суверенітету	459
Бадер А. В. Вплив політичного процесу на кількісний склад студентської молоді Донбасу (середина 1950–х – середина 1980–х рр.)	463
Бірюков Д. С., Лещенко О. Я. Політичні аспекти прийняття рішень у сфері цивільного захисту в Україні	468
Боярська О. А. Перспективи використання пропорційної виборчої системи на місцевих виборах в Україні	471
Гай-Нижник П. П., Чупрій Л. В. Формування загальнонаціональної ідентичності українців в контексті сучасних викликів	474
Некряч А. І. Децентралізація як нова парадигма модернізації публічної влади в Україні	481
Боринська О.Л. Авторитаризм у Білорусі: шанс на легітимізацію	486
Міненкова Н. Є. До питання люстрації в країнах Центрально-Східної Європи	489
Плевако І. Г. Система безпеки країн МЕРКОСУР як геополітична проблема	492
Слободян Т. З. Політичні відносини Польщі та Італії	497
Камакин М. В. Снижение цен на нефть как внешний фактор в процессе дезинтеграции СССР (Падіння цін на нафту як зовнішній фактор процесу дезинтеграції СРСР)	501
Kostyuga I. The concept of the geo cultural stratagem of the Chinese diplomacy (Концепція геокультурної стратегії в китайській дипломатії)	505
Барна Б. Ю. Безпековий вимір відносин Норвегії з Європейським Союзом	509
Башлик Д. О. Вплив «холодної війни» на японсько-китайські відносини в період біполярної системи міжнародних відносин	512
Эминов Р. Д. БРИКС в системе геополитических координат XXI в: современность, будущее (БРИКС у системі геополітичних координат XXI століття: сучасність, майбутнє)	515
Калитчак Р. Г., Антохів-Сколосдра О. М. Теоретичні аспекти позиціонування Канади на міжнародній арені	519
Корольова А. С. Стратегії національної безпеки США як орієнтири зовнішньої політики в контексті забезпечення енергетичних інтересів	523

НАУКОВЕ ЖИТТЯ

V Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії»	527
XI Всеукраїнська конференція «Культура як феномен сучасного глобалізованого суспільства»	528

 CONTENT

HISTORICAL STUDIENS

Koval A. P. The Political Crisis in Rome during 56–52 B.C. and the Sole Consulship of Cn. Pompey the Great	7
Kryvosheya Ir. I. Informative possibilities to the loan registry to the Military Treasure of 1743 to study the history of Neuryadova Starshyna of the Cossack Hetmanate	10
Chubina T. D. Oleksandr Pototsky: View in the Light of Centuries	14
Shkil'nyuk N. M. City area of Volyn province in the nineteenth century	18
Konyk O. O. Tauride Palace. On the sidelines of the State Duma (1906–1907)	22
Fedoryk Yu. V. Education of the orthodox clergy in Cholm–Warsaw diocese (1875–1905)	25
Kudinov I. O. Socio–economic processes in Donbas region during in the first half of 1920 year	29
Halytska–Didukh T. V. The Eastern–Galician problem as the object of international policy (January – August 1920)	33
Adamska I. G. The Soviet policy towards pharmacy services in Ukrainian SSR in the 1920s	43
Lisova K. S. Centers of research of history the state system of Ukraine are in emigration (1920–1945)	48
Rozovyyk O. D. Organization of healthcare service for immigrants in the Ukrainian Soviet Socialist Republic in 1920–1930th	51
Shulga V. P. Key professional events on agricultural research case in Ukraine (first half of the 20's XX century)	54
Nikolaeva N. B. Circular of the GPU of the USSR in 1926 «On Ukrainian separatism» and its impact on subsequent work of the Bolshevik secret police in Ukraine	58
Piddubnyi I. A. The National Christian Defense League in fighting for parliament and power (1926–1933)	62
Puyda R. B. Methodological principles of forming Ukrainian National Democratic Union in the second half of 1930	67
Kontsur–Karabinovych N. M. Patriarch Yosyf Slipy: Some traits to the portrait of a religious man	69
Lenartovych O. Y. A. Melnyk and OUN(m) during the Second World War	72
Poluda V. A. Machinery of the use of the prisoners of war labour in the Reichskommissariat «Ukraine» and the zone of the military occupation	76
Tatarko I. I. Social, economic, cultural and educational development of the Bulgarian population of the Izmalska oblast of the Ukrainian SSR and of the South of MSSR in 1944–1954	80
Klubuk V. V. Cotton breeding in the context of irrigated agriculture in the South of Ukraine in 1930–1950's	84
Levchenko I. M. The operation of the natural and medical societies in the reform of school and higher education	89
Lavrut O. O. Quality of knowledge of students of Ukrainian SSR is in the second half of 1940th – beginning of 1950th	93
Lukyanenko O. V. «My character is not suitable for teaching»: professional vocation of students of pedagogical institutes of the Ukrainian SSR of the «thaw» period (P, 3)	97
Humeniuk T. I. The functioning of historical science in conditions of Soviet Union regime (the western regions of Ukraine)	100
Bey R. V. Socio–economic preconditions for the development of scientific thought on the mechanization of production processes in animal industries of the USSR in the second half of the 60s – 80s of the XX century	105
Demyanchuk V. A. Of the Ivan Gel constituent work in the Lviv regional council first democratic convocation (1990–1991 years)	108
Nazarchuk O. M. International activity of Social Democratic parties in Ukraine in 90 th XX century	111
Bobrovnik Yu. V. Legislative regulation of the local government in Kiev in period of 1990–2010: historical aspect	117
Kasianova M. M. Formation of the labour migration legislation in the late XX – early XXI century	120
Klish A. B. Social and political activities higher Greek Catholic clergy early 20th century	125
Melnychuk O. V. Ukraine–German cinematography contacts at present stage	130
Kuzma T. M. Berlin Museums as agents of social memory	134
Dons'ka M. D. Kulski Leonid Adol'fovich – known scientist in the field of industrial cleaning, water and sewage	139
Sribnaya M. A. The collection of materials from the sports achievements of Ukraine in the collection of the National Museum of Ukrainian History	143
Semenenko M. G. Effect of chemicals used in agriculture, the Ukrainian women's health	146
Khvyst V. O. Some aspects of Ukrainian demographic science in the XX	150
Chepurda G. M. Historical background of afforestation implementation in Ukraine according to the Great plan to transform nature	153
Degtyarev S. I. The interpretation of sources of historical memory by researcher of historical sources: historiographical exploration	156
Araslanova S. Church historian at the University of St. Vladimir (of the end of the 19th – beginning of the 20th centuries): historiography problems	162
Bilchenko I. V. A research activity of M. I. Sikorskyi: historiographical aspect (1970s – the beginning of the 21 st century)	166
Godlevska V. Y. Economic development of Spain in the period of consolidation of a democratic regime (1982–1996): a historiographical review of the Spanish science	170
Karpus' D. O. Resources base of the investigation of Kyievan economic history	174
Kler I. G. Activities Old Kiev community. Historiographical overview of the problem the writings of modern scholars	178
Lysyi I. O. Theoretical basis of the tourism estimate of fortification's objects: historiography of the problem	182
Petrik M. O. The memorial museums in Slobids'ka Ukraine: historiographical and sources studies aspects	187
Pavlyk O. V. Archeological studies by F. R. Shteyngely as a funds replenishment method of Gorodotsky museum	190
Krivosheya I. I., Yakimenko L. N. The policy of Vladimir Putin in the assessment of Zb. Brzezinski	193
Mammadova G. Russian expansion in the coastal areas of Shirvan and its consequences	197
Mochalov E. A. Jeane Kirkpatrick as US representative to the UN (1981–1985)	202
Khalizade A. Mass annihilation of Lezgi ethnic–group in Guba uezd in 1918 year	205
Tairkyz Shahla. Formation and development of scientific publications in Azerbaijan (based on the analysis of scientific publications – «Reports of ANAS» and «News of ANAS»)	208
Buglay N. M. Foreign policy of Poland in a context Polish–Lithuanian relation 1995–2005	212

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Korobkina T. V., Rodicheva I. S. Two aspects of the theory of personality in philosophy C. G. Jung	217
Geiko S. M., Almashi O. I. The problem of nihilism in philosophy of Nietzsche	219
Kovalets M. S. The principle of the necessity of contingency of Quentin Meillassoux's philosophy	222
Kovalchuk J. V. Soren Kierkegaard as a virtuoso of the philosophy of love	225
Kultenko V. P., Kudin B. O. Problems of research and understanding of the history in the H. White's philosophy	228
Pavlova T. S. The philosophical foundations of law division into types in the L. Petrazhitsky's conception	231
Prokopenko V. V. Philosophy and rhetoric in the school of Isocrates	234
Pryimak D. Yo. Sociological perception of the paradigm of places exchange in the British School (Z. Bauman)	236
Zayets O. M. National Being, Identification and the Real	240
Komaha L. G. Verification of true statements: logic, criteria, arguments	244
Telizhenko L. V. Pre–classical model of human integrity: Post–Neoclassical Vision	247
Shevchenko M. A. A new approach to the problem of forecast the development of high–tech industry	252
Blozva L. M. The revolution sensor technologies and their impact on the transformation of human nature	255
Benzyuk A. A. Hermeneutics as a method of «open interpretation»: formulation of the question	259
Zagorodniuk V. V. About the hermeneutics of empiricism philosophy	263
Gudima I. P. Miracle as a symbolic image of the divine being	267
Minyaylo V. S. Philosophical aspects of forecasting and modeling the development of cyberspace as of a new social reality	270

Danyliuk O. V. Conservative and progressive views on Protestantism Mediatization	272
Kapitonenko O. M. Fashion totalitarianism and post-totalitarianism as a sociocultural phenomenon	277
Hajiyeva R. A. Information war	281
Ignatko V. S. Infinity «living space» human era of the information revolution	283
Bogdanova N. G. The ideological aspects of culture of vital creativity personality	287
Kolesnyk I. M. Interconnection between Buddhist philosophy and meditation as fundament for practical philosophizing	290
Kolomiets A. E. The specificity of moral conflict in political activity. The problem of «dirty hands»	293
Kharchenko Yu. Communications in the sphere of political	297 ¹⁻⁴
Mykhalchuk A. O. Problem cryptography: semiotic dimension	298
Popovych M. D. Communication resources of human freedom in the context of globalization challenges	300
Saienko O. H. Modern communicative resources of sociocultural cooperation in Internet media	304
Vergun D. V. The phenomenon of leadership in the context of socio-philosophical research	308
Selevko V. B. The problem of happiness and regulation of the domestic sphere socially utopias totalitarian type	312
Synytysya A. S. Language expressions and senses in the context of the philosophy of artificial intelligence	317
Stoiano O. O. Moral determinants of self-identification	320
Parkhomenko I. I. Production and distribution of political texts as a form of «cultural economics»	323
Popova I. V. Essence and direction information support environmental awareness of society	327
Suprun A. G., Sculimovska A. V. Creativity as a key element of innovation development	332
Kachur C. L. Philosophical and anthropological analysis of evolution and current state of family	335
Suprunchuk A. P. Space of contemporary art museum	338
Bondarenko O. O. Optics of evil in the literary text	342
Vojdylo Ya. Specificity of training engineers: a comparative analysis of the Polish-Ukrainian experience	345
Savitska I. M., Kruk O. L. The impact Athos heritage on the spiritual life Rus' - Ukraine: the philosophical and religious studies aspect	350
Ostashchuk I. B. «Extraordinary form» of Latin Mass in the cultural and religious identity	352
Leshchenko A. M. Co-evolution of Sacred Art	356
Nivnyia A. A. Gaming essence of modern ritual	359
Kyviyuk O. P. Socio-cultural phenomenon of modern education and science	362
Terepyshchyi S. O. Education and communication of cultures in the context of educational landscape changes	365
Burluka E. V. Self-education of personality as necessary component of modern educational process	369
Boyko A. I. Quality of education in social and philosophical context	372
Starovoit O. V. Education as an indicator of pathogen localization and innovation culture in the economic and productive sphere of life	376
Hanaba S. A. The liberty of education as a sphere of creativity	380
Bereza V. A. The concept of political education and enlightenment in modern philosophical and political science discourse	383
Malecka I. V. Visibility as a means of improving foreign language teaching	389
Oliinyk V. V. Demonomical images in reflections intuitive knowledge of oral folk creativity Ukrainian Transcarpathia	394
Dmitrukha A. V. Features and prospects of development of system of preschool education of Ukraine in modern sociocultural contexts	397
Strashko I. V. Blogosphere as a new space of socio-cultural communication in the field of language education	400
Tarabasova L. G. A specific of organization of vital functions of child is in world educational practice	404
Bodnar V. B. Transformation of the religious life of evangelical churches (EChB, SDA, EChP) in the Chernivtsi region in the conditions of Soviet policy atheisation society (1944-1985)	407

POLITICAL SCIENCES

Smola L. Ye. Information warfare as part of political communication	411
Balatska O. B. The role of violence in the political system of society	414
Vorobyova T. L. Driving force of political protest	419
Dziubenko Yu. M. Basic threats to democratic changes in modern conditions	424
Marchuk V. P. Evolution of the interpretation of international order as a concept by epistemic communities	427
Shymanova O. V. The effectiveness of communication strategies in politics	432
Grigor O. The experience of the twentieth century political consensus	435
Katsuba M. O. Influence of a feature film on a political socialization process of personality	439
Korol' A. «International information policy»: the definition of the methodology	442
Lypchuk O. I. Place and role of territorial communities in the local government system	445
Shtuka I. A. The transformation of the political elite of modern Ukraine	447
Arabadyiev D. Yu. Focus group interviews as a method of political public monitoring of elections in Ukraine: the experience of conducting	453
Vonsovykh O. S. Prospects for the development of Ukraine's relations with NATO	456
Radko P. G. Political corruption in Ukraine is a threat to its state sovereignty	459
Bader A. V. The impact of the political process in the quantitative composition of Donbass student youth (mid-1950s – mid 1980s)	463
Biriukov D. S., Leshchenko O. Y. Political aspects of decision-making in the field of civil protection in Ukraine	468
Bojarska O. A. Perspectives of proportional system local elections in Ukraine	471
Hai-Nyzhnyk P. P., Chupriy L. V. Formation of a national identity of Ukrainians in dimension of national security	474
Nekryach A. I. Decentralization as a new paradigm of modernization of public administration in Ukraine	481
Borynska O. Authoritarianism in Belorussia: a chance for legitimization	486
Minenkova N. E. To the issue of lustration in Central-East Europe countries	489
Plevako I. G. Security system of MERCOSUR countries as a geopolitical problem	492
Slobodian T. Z. Political relations between Poland and Italy	497
Kamakin M. V. Falling oil prices as external factor in the process of disintegration of the USSR	501
Kostyrya I. The concept of the geo cultural stratagem of the Chinese diplomacy	505
Barna B. Yu. Security dimension of relations between Norway and the European Union	509
Bashlyk D. O. Influence of «Cold War» on China-Japan relations during bipolar system of international relations	512
Eminov R. D. BRICS in system of geopolitical coordinates of the XXI century: modernity, future	515
Kalytchak R. H., Antokhiv-Skolozdra O. M. Theoretical aspects of Canadian position on the international arena	519
Korolova A. S. National Security Strategies of the United States of America as a guiding line for the foreign policy in the context of ensuring energy interests	523

SCIENTIFIC LIFE

V National Scientific Conference «Contemporary issues humanities: Ideological quests, communication and educational strategy»	527
XI National Scientific Conference «Culture as a phenomenon of modern globalized society»	528